

Kamila Kłodzińska

Wystawa ku czci Adama Mickiewicza w Bibliotece Kórnickiej

Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 6, 417-427

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAMILA KŁODZIŃSKA

WYSTAWA KU CZCI ADAMA MICKIEWICZA W BIBLIOTECE KÓRNICKEJ

Ogólny układ wystawy. Wykaz autografów i bibliograficznych rzadkości

W ramach uroczystości Roku Mickiewiczowskiego Biblioteka Kórnicka PAN zorganizowała wystawę mającą na celu zobrazowanie życia, twórczości, działalności naukowo-pedagogicznej i politycznej Adama Mickiewicza.

Otwarcie wystawy nastąpiło w dniu 1 V 1955 r. Szczupłość miejsca przed generalnym remontem zamku, brak odpowiednich gablot nie pozwoliły organizatorom na pełne i wszechstronne rozwinięcie powyższych zagadnień mimo bogatego zasobu materiałów rękopiśmiennych, druków ulotnych i zwartych oraz działu graficznego, jakim Biblioteka rozporządza. Z konieczności więc dokonano selekcji materiału, licząc się jednak z zainteresowaniem zarówno naukowca, mającego pełne zrozumienie dla ważności autografów i rzadkości bibliograficznych w dziejach naszej kultury, jak i z zainteresowaniami szerokich rzesz zwiedzających, które rekrutują się głównie spośród młodzieży szkolnej i świata pracy.

Z wyjątkiem popiersia A. Mickiewicza dłuta Haupta i medali, wypożyczonych z Muzeum Narodowego w Poznaniu (oznacz. M. N. P.), oraz jednego autografu, paru fotografii i innych pamiątek, pożyczonych od osób prywatnych, wszystkie eksponaty pochodzą z własnych zasobów Biblioteki Kórnickiej PAN.

Materiał zebrano według pewnych zagadnień w ujęciu na ogół chronologicznym i zgrupowano w dwóch salach w osobnych gablotach.

Pragnąc spopularyzować postać Mickiewicza i uczynić poetę bliższym szerokim masom zwiedzających zgromadzono bogaty materiał ilustracyjny i biograficzny, na który składają się: cenne sztychy, litografie, dagerotypy i fotografie w miarę potrzeby uzupełniane fotokopiami. Poszczególne etapy życia, twórczości i działalności poety ujęto w sposób następujący: gabłota I — okres wileńsko-kowieński, gabłota II — Mickiewicz w Rosji, gabłota III — podróże zagraniczne, echa powstania listopadowego, gabłota IV — Mickiewicz w Wielkopolsce, gabłota V — twórczość

literacka na emigracji, życie rodzinne poety, gablota VI — działalność kulturalna emigracji we Francji, gablota VII — życie polityczne na emigracji, gablota VIII — działalność naukowo-pedagogiczna i polityczna Mickiewicza w l. 1839—1849, gablota IX — przekłady utworów Mickiewicza, gablota X — działalność polityczna Mickiewicza w r. 1855, śmierć i kult pośmiertny poety.

W osobnych gablotach zebrano: I. Autografy Mickiewicza i współczesnych mu poetów, uczonych i działaczy oraz rzadkości bibliograficzne, jak pierwodruki utworów Mickiewicza w czasopismach, pierwsze wydania zwarte i wydania dokonane bez wiedzy autora; II. Wydania naukowe i popularne utworów Mickiewicza dokonane w Polsce Ludowej.

Poprzez materiał ilustracyjny i piśmienniczy zgromadzony w gabl. I starano się ukazać społeczno-postępową, wysoką intelektualnie i patriotyczną atmosferę, w której kształtował się charakter i dojrzewał umysł młodego studenta uniwersytetu i poety. Mówią o tym (wymieniamy tylko pozycje ważniejsze) fragmenty „Wiadomości Brukowych“ nr 91 z 1818, piętnujące ucisk chłopca, portrety cieszących się sławą europejską profesorów, podobizny przyjaciół filomatów i filaretów oraz broszury Ignacego Domejki (*Filareci i filomaci*, Poznań 1872), Ignacego Zdanowicza (*Pamiętnik o filomatach i filaretach*, Paryż 1863), Joachima Lelewela (*Nowosiltzov a Wilna...*, Bruxelles 1844) omawiające działalność tajnych związków młodzieży wileńskiej oraz jej prześladowanie przez rząd carski.

Twórczość poety z tego okresu ilustruje cykl miedziorytów Łukomskiego według rysunków A. Zaleskiego (*Pani Twardowska* il. 61, *Grażyna*) i akwaforta A. L. Molinarięgo (*Pani Twardowska*). Litografie J. Oziębłowskiego i Przybylskiego ukazują malowniczość Wilna i jego okolic (il. 50—52). Charakterystyczne scenki rodzajowe z życia ulicy wileńskiej z pierwszej połowy XIX w. odtwarzają rysunki z teki Bachmatowicza *Przypomnienie Wilna* rok 1837 (il. 48—49). Odpowiednio dobrany materiał zamieszczony w gabl. II podkreśla kontakty Mickiewicza z dekabrystami i przedstawicielami rosyjskiej postępowej literatury romantycznej oraz artystami polskimi osiadłymi w Rosji. Cykl miedziorytów Łukomskiego (według rysunków Zaleskiego) do *Konrada Wallenroda*, litografia Wańkowicza *Mickiewicz na Judahu* skale oraz drzeworyt Gorazdowskiego według Andriollego (ukazujący widok Krymu) dopełniają zgromadzony tu materiał krytyczno-polemiczny odnoszący się do *Sonetów* i do *Konrada Wallenroda* (*Uwagi o sonecie... z załączonym krytycznym rozbiorem sonetów Adama Mickiewicza*, „Dziennik Warszawski“, nr 26, 1827; F. S. Dmochowski, *Odpowiedź na pismo p. Mickiewicza o krytykach i recenzentach warszawskich...*, Warszawa 1829). Na szczególną uwagę zasługuje tu rękopiśmienna kopia raportu Nowosilcowa z datą 1828, demaskująca sens polityczny *Konrada Wallenroda* (il. 26).

Podróże zagraniczne Mickiewicza (gabl. III) starano się uplastyczyć przy pomocy mapy jego wędrówek, wykonanej przez młodzież tutejszego liceum, oraz szeregu rycin Théronda, Piranesiego, L. Rohbocka, ukazujących piękno architektury Pragi czeskiej, Rzymu, widoki Niemiec i Szwajcarii.

Kontakty nawiązane przez poetę w roku 1829 ze światem literackim Zachodu reprezentują podobizny Goethego i Wacława Hanki. Medalion według rzeźby Davida d'Angers oraz reprodukcja portretu Schmellera ukazują nam rysy poety z tej opoki. Spośród druków tu ukazanych prócz utworów poety należy wymienić: *Listy z podróży Odyńca* (wyd. w 1875/78), ilustrowany przewodnik z r. 1832, *Guide de la ville de Dresde et Leipzig*, broszurę Maurycego Mochnackiego, *Co rozumieć przez rewolucję w Polsce* (b. m. r.) oraz Seweryna Goszczyńskiego, *Noc Belwederska* (Paryż b. d.). Te ostatnie pozycje wprowadzają nas w problemy powstania listopadowego. Litografie Viviera (*Bitwa pod Grochowem, Wielka Sobota*, il. 53, 54), V. Adama (*Śmierć gen. Sowińskiego*), Maurina (*Powstańcy*) oraz liczne inne sylwetki bohaterskich uczestników powstania stanowią tu materiał ilustracyjny. Ciekawy kontrast między wrogością rządów zaborczych, pastwiących się bestialsko nad zwycięzonymi (*Massacre des Polonais a Elbing* (il. 55), *Massacre des Polonais a Fischau*), a entuzjastycznym przyjęciem rozbitków powstania przez masy ludowe Niemiec, Belgii i Francji — uwidaczniają litografie Villaina i Burggraffa (il. 56—59).

O popularności Mickiewicza w Wielkopolsce i żywym zainteresowaniu dla życia i twórczości poety na ziemiach, które tak gościnnie przyjęły go w l. 1831—1832, świadczą zebrane w gablocie IV tomiki poezji Mickiewicza wydane w Poznaniu w 1828 r. staraniem Józefa Muczkowskiego, pierwsze studium biograficzne Mickiewicza w jęz. polskim pióra Antoniego Małeckiego, Wielkopolanina, drukowane w poznańskim „Orędowniku Naukowym“, nr 32, z 1842 r., oraz list George Sand do A. Mickiewicza, zawierający pochlebną ocenę dramatu: *Oblężenie Krakowa*, druk. w „Tygodniku Literackim“, Poznań 1838. Pobyt Mickiewicza w Wielkopolsce uwidoczniło przy pomocy mapy i kalendarza jego wędrówek po tej dzielnicy Polski (według B. Zakrzewskiego, *Mickiewicz w Wielkopolsce*) oraz szeregu litografii i fotokopii współczesnego Poznania, pałaców i dworów wielkopolskich. Odpowiednio dobrane fragmenty epopei mickiewiczowskiej wiążą się z zagadnieniem: Echa wielkopolskie w *Panu Tadeuszu*.

Twórczość literacką Mickiewicza na emigracji (wobec tego, że pierwodruki zgromadzono osobno) reprezentują w gablocie V m. in. dalsze wydania utworów poety, jak *Księgi Narodu Polskiego i Pielgrzymstwa Polskiego* (Paryż 1833), *Księgi Pielgrzymstwa i Nowy Job* (Paryż 1834),

Dziadów część III (wyd. 2, Paryż 1833), *Pielgrzym Polski* (część I, Paryż 1833), wydania zbiorowe z r. 1838 i 1844, *Historia Polski* przez A. Mickiewicza (Paryż 1871). Zamieszczono tu również paszkwile współczesne wymierzone przeciw Mickiewiczowi, jego twórczości i działalności, jak parodię *Ksiąg Pielgrzymstwa* pióra Zienkowicza pt. *Odprawa pośta, czyli słowo pielgrzymkie* (Strassburg 1839), W. Gołembiewskiego *Mickiewicz odstoniony i towiańszczyzna* (Paryż 1844) oraz Rafała Jeleńskiego *Paraliżowanie sprawy polskiej, czyli prorocstwo Andrzeja Towiańskiego* (Poitiers 1842).

Materiał ilustracyjny do *Pana Tadeusza* stanowią: akwarela Walerego Eliasza z r. 1863: *Rada z VII-mej księgi „Pana Tadeusza“* (il. 64) oraz reprodukcje Andriollego i Gorskiego.

O życiu rodzinnym poety mówią zgromadzone liczne litografie i fotografie wykonane według dagerotypów poety i członków jego rodziny oraz pochodzące z końca XIX w. fotografie Marii z Mickiewiczów Goreckiej i Józefa Mickiewicza (wł. pryw., il. 47).

Z bogatych materiałów odnoszących się do życia kulturalnego i politycznego Wielkiej Emigracji, jakimi Biblioteka Kórnicka rozporządza, z konieczności, z powodu szczupłości miejsca, wyselekcjonowano zaledwie kilkadziesiąt eksponatów zgromadzonych w gablocie VI i VII. Są to: ulotki, odezwy, prospekty dotyczące Towarzystwa Hist. Literackiego, Tow. Literackiego Polskiego, Wydziału Historycznego, Tow. Litewskiego i Ziemi Ruskich, Szkoły Narodowej Polskiej, Instytutu Przygotowawczego Polskiego, Biblioteki Polskiej w Wersalu, Księgarni Wydawniczej w Paryżu oraz egzemplarze czasopism, manifesty i odezwy reprezentujące różne kierunki polityczne na emigracji.

Z autografów tu wyłożonych warto wymienić: 1. List Rady Szkoły Narodowej Polskiej w Batignolles do Tytusa Działyńskiego z podpisem Mickiewicza — wiceprezesa Rady, 2. list Joachima Lelewela do Antoniego Goreckiego, 3. list Karola Sienkiewicza, sekretarza Wydz. Hist., do Joachima Lelewela 10 VII 1858. Portrety Lelewela (akwaforta M. Jarczyńskiego, il. 39) i Mochnackiego (staloryt A. Oleszczyńskiego, il. 43) oraz fotografie Eustachego Januszkiewicza, założyciela Księgarni Wydawniczej w Paryżu, Hoene-Wrońskiego i Bronisława Zaleskiego, bibliotekarza Tow. Hist. Lit., stanowią tu materiał ilustracyjny.

Działalność naukowo-pedagogiczną Mickiewicza (1839—1844) odzwierciedlają następujące materiały (gabł. VIII): broszura wyd. w Paryżu 1899, omawiająca uroczystość mickiewiczowską w Lozannie w 100-lecie urodzin poety wraz z reprodukcją tablicy wmurowanej w ścianę Uniw. Lozańskiego z tej okazji, Kurs Literatur Słowiańskich, tak jak stopniowo ukazywał się w druku — od wyciągów poszczególnych prelekcji w „Dzienniku Narodowym“ 1 maja 1841 (lekcja 1 — 22 grudnia 1840), poprzez

specjalne dodatki do „Dziennika Narodowego” — do pierwszego wydania książkowego w Paryżu 1842 (kurs drugoletni) i 1843 (kurs pierwszoletni). Materiał ten uzupełnia list Józefa Tańskiego do Leonarda Niedźwieckiego dotyczący sprawy stenografowania wykładów o literaturze słowiańskiej (11 II 1841, il. 13) oraz fotografia Leonarda Niedźwieckiego (il. 7). Głos krytyczny reprezentuje tu broszura Wojciecha Darasza *Mickiewicz de la literature slave* (Paryż 1845). Działalność polityczną Mickiewicza w l. 1848—1849 omawiają m. in. następujące publikacje zgromadzone w tejże gablotce: *O Polakach we Włoszech 1848 i 1849 r.* — *List oficera polskiego w służbie sardyńskiej* (2 IV 1849); Michała Chodźki *Adam Mickiewicz i legion polski we Włoszech* (Paryż 1862) oraz „*Memorial de la legion polonaise de 1848 crée en Italie par Adam Mickiewicz . . .*” par Ladislas Mickiewicz (Paris 1877). Wystawiony tu rękopis listu gen. Feliksa Breańskiego do gen. Wł. Zamoyskiego dotyczy projektu połączenia legionu Mickiewicza z legią polską w Piemontcie (1848).

Starano się tu również wykazać stosunek współczesnych działaczy rewolucyjnych, jak Garibaldi, Mazziniego, Marksa i Engelsa oraz Hercena, do sprawy niepodległości Polski i legionu mickiewiczowskiego we Włoszech. Egzemplarz „Trybuny Ludów” (1 X 1849 r.) oraz cytaty z artykułów politycznych Mickiewicza tam zamieszczonych dotyczą działalności publicystycznej pisarza z okresu Wiosny Ludów.

W gablocie IX zebrano przekłady utworów Mickiewicza w języku perskim, francuskim, angielskim, niemieckim, węgierskim, esperanto, litewskim, białoruskim, rosyjskim, czeskim. Rzadsze wydania tych przekładów podajemy poniżej.

W gablotce X zgromadzono materiał rękopiśmiennie-ilustracyjny odnoszący się do misji politycznej Mickiewicza na Wschodzie z r. 1855, jego śmierci i kultu pośmiertnego poety. Należy tu wymienić brulion raportu dowództwa II Pułku Kozaków Sułańskich do gen. W. Zamoyskiego o przybyciu A. Mickiewicza 6 X 1855 r. do obozu w Burgas oraz szereg eksponatów graficznych, jak *Widok Konstantynopola* (staloryt), *Michał Czajkowski — Sadyk Pasza* (stal. Oleszczyńskiego), *Powrót z polowania* (według rysunku Karoliny Czajkowskiej), *Mickiewicz przed złożeniem do trumny* (staloryt A. Oleszczyńskiego), podobizny znanych pomników Mickiewicza W. Oleszczyńskiego (il. 60), Godebskiego, Burdelle'a oraz projektów pomników Mickiewicza.

W dziale: „Mickiewicz w Polsce Ludowej” (gabl. XI) ukazano ważniejsze pozycje wydawnicze dokumentujące troskę Polski Ludowej o pogłębienie wiedzy o Mickiewiczu (opracowania monograficzne, artykuły naukowe, wydania krytyczne, facsimilia autografów itd.) oraz o rozprzestrzenienie utworów Mickiewicza wśród najszerszych mas narodu (tanie wydania popularne).

Wobec olbrzymich strat, jakie poniosła kultura polska w związku z działaniami wojennymi, pożarem bibliotek, ich rozproszeniem i rabunkiem, niezmiernie ważną sprawą jest dokonanie przeglądu i inwentaryzacji wszystkich rzadkich mickiewiczianów, będących w posiadaniu bibliotek polskich. Poniżej podajemy spis autografów, pierwodruków i rzadszych wydań utworów Mickiewicza, będących w posiadaniu Biblioteki Kórnickiej.

Autografy Mickiewicza

1. *Dziady cz. III* (il. 5 i 6).
2. *Pani Twardowska* (il. 27).

Listy *

1. Do Hermana Hołowińskiego [Moskwa, 23 czerwca (5 lipca) 1826] z dopiskiem Franciszka Malewskiego.
2. Do Joanny Bonawenturowej Zaleskiej, Moskwa, 27 Septembra [9 października 1826].
3. Do Joanny Bonawenturowej Zaleskiej, Petersburg, Aug. 20 [1 września 1828].
4. Do Stefana Garczyńskiego, Paryż, 12 stycznia [1833].
5. Do Stefana Garczyńskiego, Paryż, 5 marca [1833].
6. Do Stefana Garczyńskiego, Paryż 1833, 2 dzień świąt [8 kwietnia] 1833.
7. Do Stefana Garczyńskiego, Paryż, 6 maja [1833].
8. Do Stefana Garczyńskiego, Paryż, [23 maja 1833].
9. Do Klaudyny Potockiej, Paryż b. d., [między 16—20 listopada 1833].
10. Do Klaudyny Potockiej, Paryż, [10 lutego 1834].
11. Do Klaudyny Potockiej, Paryż, [b. d. ok. 25 sierpnia 1834].
12. Do Celiny Działyńskiej [Paryż, ok. 20 marca 1838].
13. Do Celiny Działyńskiej [Paryż, 23 marca 1838].
14. Do sekretarza Tow. Polskiego Leonarda Niedźwieckiego [Paryż, 15 stycznia 1843].
15. List do Leonarda Niedźwieckiego [Paryż, 3 kwietnia 1843].
16. Do Leonarda Niedźwieckiego [Paryż, przed 14 maja 1843].
17. Notatka dla Leonarda Niedźwieckiego, Paryż [6 lipca 1843].
18. Do Leonarda Niedźwieckiego [Paryż, 20 października 1843], piątek.
19. Koperta adresowana do Władysława Zamoyskiego 14 luty 1841.
20. Do Władysława Zamoyskiego [Paryż, 9 marca 1851].
21. Do Eustachego Januszkiewicza [Paryż, 8 czerwca 1851].

* Niepewne daty listów ustalono według wydania narodowego *Dzieł, Listy*, t. 14—16 oprac. S. Pigoń i L. Płoszewskiego.

22. Do Hipolita Błotnickiego [adresat przypuszczalny], Paryż, 28 maja 1853.
23. Do Władysława Zamoyskiego [Paryż], 29 maja 1853 [razem z kopertą].
24. Do Leonarda Niedźwieckiego [Paryż, 17 stycznia 1855].
25. Do Tytusa Działyńskiego [Paryż, 1 sierpnia 1855; na liście data 1 *Julii*, z treści listu wynika jednak, że poeta dał datę mylną].
26. Bilet wizytowy w kopercie adresowanej do Władysława Zamoyskiego (b. d.).
27. Koperta adresowana do Władysława Zamoyskiego.
28. Projekt napisu na nagrobku Stefana Garczyńskiego (1833; il. 28).
29. Notatka z poprawkami do stenogramu Prelekcji (10—12 IV 1843; il. 15).

Facsimilia

1. List do Franciszka Mickiewicza, 9 V 1844.
2. List do Franciszka Mickiewicza, 28 IV 1855.

Kopie utworów i listów Mickiewicza

1. Drezdeńskie wiersze Mickiewicza w odpisach A. E. Odyńca (il. 1).
2. *Reduta Ordon* w odpisie C. Działyńskiej.
3. *Jacques Jasiński ou des deux Polognes. Tragedie en cinq actes copiée de l'autographe de Mickiewicz à Paris le juin 1858.*

Fragment aktu I, na scenie drugiej rękopis się urywa, kart luźnych, zapisanych jednostronnie 17. Nieznaczone odmiany w tekście w stosunku do wydania z r. 1867. Kopia została wykonana prawdopodobnie dla Aleksandra Chodźki do jego wykładów o dramatach francuskich Mickiewicza, 1. 23, dn. 21 VI 1858.

4. Kopia listu A. Mickiewicza do Władysława Czartoryskiego na 8 dni przed śmiercią poety.

Pierwodruki utworów Mickiewicza w czasopismach

1. *Zima miejska* („Tygodnik Wileński“, t. 7, 1818).
2. *Żywila* („Tygodnik Wileński“, t. 7, 1819).
3. *Uwagi nad Jagiellonidą Dyzmasy Bończy Tomaszewskiego* („Pamiętnik Warszawski“, t. 13, 1819).
4. *Świtezianka* („Dziennik Wileński“, t. 1, 1822).
5. G. A. Bürger. Rozprawka Mickiewicza poprzedzająca przekład ballady Bürgera *Mysliwiec* tłum. przez A. E. Odyńca („Dziennik Wileński“, t. 1, 1822).
6. *Nieznanjomej dalekiej* [W imionniku Ludwiki Mackiewiczówny], *Nowy Rok* („Biblioteka Polska“, t. 2, Warszawa 1825).

7. *Improwizacja* (Do Aleksandra Chodźki. „Dziennik Warszawski“, t. 1, 1825).
8. *Do S. B. w imionniku, Wilno 24 X 1824* („Melitele“, Warszawa 1829).
9. *Farys* („Melitele“, Warszawa 1829).
10. *Almotenaby* (Z arabskiego według tłum. Lagranża, „Melitele“, Warszawa 1830).
11. *Z Romeo i Julii* („Melitele“, Warszawa 1830).
12. *Do Matki Polki* („Goniec Krakowski“, nr 204, 30 VIII 1831).
13. *Do Matki Polki* („Pamiętnik Emigracji Polskiej“, 1 VII 1832). Egzemplarz kórny. „Pamiętnika“ zawiera dedykacje wydawcy M. Podczaszyńskiego dla Maurycego Mochnackiego z dn. 22 X 1832 i M. Mochnackiego dla Karola Karśnickiego z 19 V 1834.
14. *Do M. Ł. (Marceliny Łempickiej; „Melitele“, Lipsk 1837).*
15. Artykuły polityczne („Pielgrzym Polski“, 1833, kwiecień-czerwiec).
16. *De la peinture religieuse moderne des Allemands* („Revue du Nord“, Paris 1835).
17. Artykuły polityczne („Tribune des Peuples“, październik-listopad 1849).
18. *Nocleg* („Pokłosie“, Poznań, 1852).
19. *Wiersze... i Bohdana Zaleskiego* („Przyjaciół Ludu“, Leszno 1833).
20. *Triumf Proletariuszów* przez ... podał Agaton Giller („Świt“, Lwów 1872).

Druki zwarte — pierwodruki i rzadsze wydania

1. *Sonety...*, Moskwa, nakładem autora w drukarni Uniwersytetu, 1826.
2. *Sonety... z nutami...* Karola Lipińskiego, Lwów, nakł. Kuhna i Milkowskiego (druk Pillera), 1827, wyd. dokonane bez wiedzy autora. Egzemplarz kórnicki w okładce, bez nut.
3. *Konrad Wallenrod...*, Petersburg, druk Karola Kraja, 1828 (il. 29).
4. *Konrad Wallenrod*. Powieść historyczna przez..., w Petersburgu w r. 1828 za pozwoleniem cenzury wydana. Nakł. H. Bogusza i M. Darowskiego. W Krakowie 1828 w drukarni Braci Cieszkowskich. Egzemplarz kórnicki z rycinami, według Semkowicza rzadkość wyjątkowa (il. 31, 32).
5. *Poezje...*, w Poznaniu 1828, własność autora (druk Deckera, wyd. J. Muczkowskiego, brak tomu 3 i 5).
6. *Ucieczka. Ballada* przez... W Warszawie u S. H. Merzbacha, 1832 (Poznań, Nowa Drukarnia Pompejusza i Sp.). Jedno z najrzadszych dziś wydań mickiewiczowskich, egzemplarz kórnicki z okładką, dobrze zachowany.

7. *Poezje . . .*, Paryż, nakł. autora. Druk A. Pinard, 1832, t. 4 (pierwsze wyd. III części *Dziadów*).
8. *Dziady część III*, wyd. drugie, Paryż, nakł. A. Jełowickiego, druk A. Pinard 1833.
9. *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, wyd. 2 (właściwie 3); Paryż 1833, nakł. H. Bossange (druk A. Pinard).
10. *Księgi pielgrzymstwa, Nowy Job . . . i Słowa wieszczę . . .* wyd. A. Jełowicki, Paryż 1834, druk A. Pinard (wyd. 3, a właściwie 6).
11. *Ostatnie rymy Juliana Ursyna Niemcewicza . . . tudzież Reduta Ordoną przez . . . i Zgon Sowińskiego . . .*, w Lipsku 1833, w komisie u Leopolda Michelsena (tajny druk lwowski, egzempl. kórnicki zachował się z okładką).
12. *Reduta Ordoną. Opowiadanie adiutanta . . .*, generałowi J. N. Umińskiemu poświęca . . . w Dreźnie 1832. (Tajny druk lwowski, bardzo rzadki. O ile zdołaliśmy stwierdzić, nie posiada go nawet Biblioteka Z. N. im. Ossolińskich PAN).
13. *Do Matki Polki*. W listopadzie 1831. (Tajny druk lwowski, b. rzadki. Semkowicz mylnie podaje, że nie posiada go Bibl. Z. N. im. Ossolińskich).
14. *Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie . . .* przez . . ., Paryż 1834, wyd. A. Jełowicki.
15. *Poezje Lorda Byrona tłumaczone. Giaur przez . . ., Korsarz przez Edwarda Odyńca*, wyd. A. Jełowickiego w Paryżu 1835.
16. *Poezje . . .*, wyd. A. Jełowickiego i Spółki. Przejrzane i poprawione przez autora . . ., Paryż 1838. (Wydanie 8-tomowe. Tylko 3 pierwsze wyczerpane tomy przedrukowano rzeczywiście na nowo, inne tomy z poprzednich wydań ze zmienioną okładką. Trzy pierwsze tomy najrzadsze. Biblioteka Kórnicka posiada tomy od 1 do 4 i od 7 do 8).
17. *Kurs literatury słowiańskiej wykładanej w Collegium Francuskim . . .*, Paryż . . . 1842—1845, 4 tomy (t. 1 i 2 wyd. red. „Dziennika Narodowego“, t. 3 i 4 E. Januszkiewicza, druk Bourgogne et Martinet).
18. *Pisma . . .* na nowo przejrzone, Paryż 1844 (wyd. 4-tomowe. Bibl. Kórnicka posiada tylko t. 4).
19. *Oda do młodości* przez . . . *Ode an die Jugend*, Przemyśl b. r., Księgarnia Braci Jeleniów (wyd. dokonane bez wiedzy autora).
20. *Z dzieł . . ., Ballady, Romanse i Sonety*, Wadowice 1850, nakł. J. Sabińskiego, druk wdowy J. Pokornego. Wydanie dokonane bez wiedzy autora, dziś niezmiernie rzadkie. Egzemplarz kórnicki w okładce szafirowej, bez portretu Mickiewicza (il. 33).
21. *Rzecz o literaturze słowiańskiej*, wykładana w Collegium Francuskim, wyd. 2 poprawione. Poznań 1850—1851, t. od 1 do 4. Nakład i druk W. Stefańskiego.

22. *Drames polonais d'...: Les confédérés de Bar, Jaques Jasiński...* Publiés pour la première fois, avec préface de Lad. Mickiewicz..., Paris 1867.

23. *Les Slav. Histoire et littérature des nations Polonoise, Bohême, Serbe et Russe* par... Paris 1866. Libr. de Luxembourg.

24. *Histoire populaire de Pologne* par... publiée par Ladislas Mickiewicz, Paris 1867, wyd. J. Hetzel (egzemplarz oprawny ze złoconiami).

25. *La politique du dix-neuvième siècle* par... publiée... par Ladislas Mickiewicz, Paris 1870. Libr. du Luxembourg. (wyd. 1 z r. 1868).

26. *Mélanges posthumes d'...* publiés par Ladislas Mickiewicz, Paris 1872. Libr. du Luxembourg. Première série.

27. *Mémorial de la legion polonais de 1848 créée en Italie* par... publication faite d'après les papiers de son père... par Ladislas Mickiewicz, Paris 1877, imp. Lahure.

Przekłady utworów Mickiewicza

1. *Die Bücher des Polnischen Volkes und der Polnischen Pilgerschaft...* übersetzt von P. J. G. G..., g. r. Deutschland im Jahre der Gnade 1833. Estreicher nie notuje tego wydania (t. 3, s. 110), Władysław Mickiewicz w opisie bibliograficznym wyd. *Dzieł Mickiewicza* z 1870 r., s. 40, też w wersji nieco odmiennej.

2. *Russland. Eine Schilderung* von... aus dem polnischen von P. L. i F. N., Paris 1833. Kórnicki egzemplarz niem. tłumaczenia Ustępu z III cz. *Dziadów* specjalnie cenny ze względu na wklejone 2 karty rękopiśmienne z wykazem obiegu książki wśród polskich czytelników. Mamy tu nazwy miejscowości i daty wypożyczeń i zwrotu z l. 1842—1846. Ciekawy to przyczynek do badań nad zagadnieniem popularności Mickiewicza w Wielkopolsce w okresie niewoli (il. 34).

3. *Konrad Wallenrod...* von... übersetzt von Karl Ludwig Kannegiesser, Leipzig 1834, F. A. Brockhaus. Egzemplarz w pięknej współczesnej oprawie ze złoconymi brzegami.

4. *Konrad Wallenrod, Poème* traduit du polonais d'... par A. R. Loison. (Ester. podaje Loison t. 3, s. 112), Paris 1836, Ledoyen.

5. *Conrad Wallenrod...* translated... by Leon Jabłoński, Edinburgh, Traset et Crawford, London, H. Washborune, 1841, s. XVIII + 2 nlb. + 123 + 1 nlb. (egz. zdefektowany, brak k. tyt.; ilość stron nie zgadza się z Estr.: s. XVIII + nlb. II i 132).

6. *Oeuvres de...* traduction nouvelle par Christien Ostrowski. Tome premier, Paris 1841, H. L. Delloye.

7. *Oeuvres poétiques complètes* de... par Christien Ostrowski. 4 édition, t. 2, Paris 1859, Libr. de Firmin Didot Frères (ze stalorytem ilustr. do *Konrada Wallenroda*).

8. *Le livre de la nation polonaise et des pèlerins polonais d'...* traduction nouvelle par Armand Lévy..., Paris 1864, E. Dentu (egzemplarz oprawny ze złoconymi brzegami).

9. *Conrad Wallenrod, Légende historique...* par... Traduction de l'un des fils de l'auteur, Paris 1866, Libr. du Luxembourg (wyd. albumowe z miedziorytami Łukomskiego według rys. A. Zaleskiego).

10. *Konrad Wallenrod, poème polonais d'...* traduit en vers français par Venceslas Gasztowtt, Paris 1889, Calmann Levy Libr. Nouvelle (z dedykacją tłumacza dla L. Niedźwieckiego).

11. *Todtenfeier (Dziady) von...* übersetzt von Siegfried Lipiner, Leipzig 1887.

12. *Pan Tadeusz or the last Foray in Lithuania* by.. translated... by George Rapall Noyes, London and Toronto 1920, J. M. Dent et Fils (z dedykacją tłumacza dla Zamoyskiej).

13. *Herr Thaddäus von...* übersetzt von Siegfried Lipiner (b. m. r., odbitka litograficzna 1. ks.).

14. *Konrad Wallenrod and other writings of...* translated by Jewell Parish, Dorothea Prall Radin, George Rapall Noyes..., California 1925 (z dedykacją G. Rapall Noyesa dla Wład. Zamoyskiego).

15. *Juncker Thaddäus. Schauspiel...* Nach dem Epos *Pan Tadeusz* des Adam Mickiewicz verfasst von Engelbert Rehbronn, Posen 1891 (Przeróbka sceniczna).

Obcy o Mickiewiczu:

16. Alphonse d'Herbelot, *Notice sur la vie et les poésies d'...* (Extrait de la „Revue Encyclopédique“), Paris, Mai 1830 (Broszurka w okładce białej, s. 18, il. 35). Najstarszy to obok opracowania L. Lomenie szkic biograficzny Mickiewicza w jęz. francuskim.

17. *Honoration de la mémoire d'Adam Mickiewicz en Italie.* Paris 1881, Libr. du Luxembourg.